ÊïéíùíéêÞ ïéêïíîìßá êáé åñãáóéáêÝò ó÷Ýóåéò, ôïõ Áðüóôïëïõ ÊáøÜëç

07.09.15

ΚοινωνικÞ -
ΑλληλÝγγυα
Οικονομßα

Οι
εργασιακÝς σχÝσεις
που αναπτýσσονται
στο πλαßσιο της
κοινωνικÞς Þ
αλληλÝγγυας
οικονομßας
συνθÝτουν Ýνα πολý
δýσκολο και
ευαßσθητο ζÞτημα.

Εßναι γεγονüς üτι αυτü
το ειδικüτερο θÝμα
δεν Ýχει απασχολÞσει
σε
μεγÜλο βαθμü τη
θεωρßα στην ΕλλÜδα,
ακριβþς γιατß και το
φαινüμενο των
εναλλακτικþν μορφþν
επιχειρηματικüτητας
και απασχüλησης
μüλις τα
τελευταßα χρüνια
κÜνει σοβαρÜ την
εμφÜνισÞ του στη χþρα
μας.

ΠρÝπει να γßνουν, εξ
αρχÞς, δýο απαραßτητες
επισημÜνσεις:

• Πρþτον, δεν εßμαι
ειδικüς στα ζητÞματα
των εργασιακþν
σχÝσεων που
αναπτýσσονται στα
πλαßσια δομþν Þ
επιχειρÞσεων
κοινωνικÞς.

• Δεýτερον, στον βαθμü
που θα αναφερθþ σε
εμπειρßες Þ
διαπιστþσεις απü
το εξωτερικü δεν θα
πρÝπει σε καμßα
περßπτωση κÜτι τÝτοιο να

ειδωθεß σαν
απüπειρα μεταφορÜς Þ
εισαγωγÞς μοντÝλων Þ
πρακτικþν στην
ελληνικÞ
περßπτωση.

¶λλωστε, η κοινωνικÞ
οικονομßα εßναι
Üρρηκτα συνυφασμÝνη με
το
κοινωνικü και
πολιτικü περιβÜλλον
στον τüπο και στον
χρüνο που
αναπτýσσεται.
Συνακüλουθα και το
ζÞτημα των εργασιακþν
σχÝσεων στα
πλαßσια της
κοινωνικÞς
οικονομßας θα πρÝπει
να διερευνηθεß
λαμβÜνοντας
υπüψη τις συνÝπειες
της
νεοφιλελεýθερης
επßθεσης στα
εργατικÜ και
κοινωνικÜ δικαιþματα
στην εποχÞ του
μνημονßου και στο
σημερινü
περιβÜλλον ýφεσης
και ανεργßας στο
πειραματüζωο που
λÝγεται ΕλλÜδα.

ΤÝλος, η εισÞγηση αυτÞ
δεν αφορÜ στις
«εξωτερικÝς»
εργασιακÝς σχÝσεις
που θα συναφθοýν
ενδεχομÝνως με
τους
«επωφελοýμενους»
της δραστηριüτητας
της κοινωνικÞς
επιχειρηματικÞς
οντüτητας Þ δομÞς, αλλÜ
σχεδιüν
αποκλειστικÜ με
αυτÝς που αφοροýν
στο εσωτερικü αυτþν,
απü στελÝχη Þ απü
τους εκτελοýντες
το Ýργο τους.

Ι. Το ερþτημα

Το κεντρικü ερþτημα
που θα πρÝπει να
απαντηθεß εßναι αν εßναι
αυθεντικÝς
εργασιακÝς οι
σχÝσεις που
αναπτýσσονται στα
πλαßσια της
κοινωνικÞς
οικονομßας και, εÜν
ναι, απü ποιους
κανüνες δικαßου θα
πρÝπει
να διÝπονται αυτÝς οι
σχÝσεις;

Στο ερþτημα αυτü οι
επιχειροýμενες
απαντÞσεις
διαμορφþνουν τρεις
τÜσεις.

Η πρþτη τÜση, η οποßα εßναι
αρκετÜ διαδεδομÝνη üχι
μüνο στις
οικονομικÝς και
πολιτικÝς ελßτ, αλλÜ
και μεταξý στελεχþν
και μελþν της
αριστερÜς,
συμπυκνþνεται στα
εξÞς:

λüγω της κατÜ κανüνα
απουσßας αγοραßας
λογικÞς και
επιδßωξης στην
πλειοψηφßα των
κοινωνικþν
επιχειρÞσεων, το
στελεχικü προσωπικü
τους δεν εßναι
αυθεντικοß Þ κοινοß
εργαζüμενοι, αλλÜ
εθελοντÝς του
κοινωνικοý
κινÞματος,
αφοσιωμÝνοι στα
(και αφομοιωμÝνοι απü
τα) ιδανικÜ και τις
αξßες του
οργανισμοý στον
οποßο παρÝχουν τις
υπηρεσßες τους.

¶ρα δεν θα πρÝπει να εφαρμüζονται αυστηρÜ Þ και καθüλου οι κανüνες της (κοινÞς) εργατικÞς νομοθεσßας. Σε αυτÞν την προσÝγγιση χωροýν δýο ειδþν ενστÜσεις:

1. Πüσο εθελοντικÞ και αυθεντικÞ εßναι στην πραγματικüτητα η επιλογÞ της ενασχüλησης με την κοινωνικÞ Þ αλληλÝγγυα οικονομßα στο σημερινü απÜνθρωπο κοινωνικü περιβÜλλον και σε συνθÞκες αυξημÝνης ανεργßας, συρρßκνωσης του δημüσιου τομÝα και επιβολÞς μιας νÝας κουλτοýρας γýρω απü την απασχüληση σε αυτüν, αλλÜ και ευρýτερα γýρω απü την απασχüληση σε τομεßς, επαγγÝλματα και ειδικüτητες με Ýντονη τη διÜσταση της «κοινωνικÞς ωφελιμüτητας»;

¸τσι, επιχειρεßται να διαπαιδαγωγηθοýν οι νÝες γενιÝς και να αφομοιþσουν Ýνα νÝο μοντÝλο λειτουργßας του δημοσßου τομÝα, το οποßο Þδη αναπροσαρμüζεται ραγδαßα στη βÜση των αξιþν της πλÝον ακραßας ιδιωτικοοικονομικÞς φιλοσοφßας και το οποßο φιλοδοξεß να μεταλλÜξει ακüμη και το περιεχüμενο των οικεßων σπουδþν και των επιστημονικþν πειθαρχιþν των

επßδοξων δημüσιων
λειτουργþν.

Ο νÝος, ιδιαßτερα,
φοιτητÞς Þ επιστÞμονας
που
ονειρεýεται να
δραστηριοποιηθεß
για παρÜδειγμα στον
χþρο της ψυχικÞς
υγεßας. Ýχει Þδη
κατανοÞσει üτι δεν
πρüκειται να
συμβÜλλει στην παροχÞ
υπηρεσιþν που
απορρÝουν απü την
υποχρÝωση του
κρÜτους να εγγυÜται
την
ικανοποßηση του
οικεßου
θεμελιþδους –και
συχνÜ συνταγματικÜ
κατοχυρωμÝνου–
δικαιþματος απü
δημüσιες υπηρεσßες Þ
δομÝς με αμιγþς
κρατικÞ οικονομικÞ
χρηματοδüτηση.

Ως εκ τοýτου, η
πραγματικÞ Þ
απατηλÞ Ýξοδος απü (Þ η
πρüσκαιρη αποφυγÞ
εισüδου σε) μια
σχεδüν βÝβαιη
κατÜσταση
παρατεταμÝνης μη
απασχüλησης/ανεργßας, ο εμπλουτισμüς του
βιογραφικοý
σημειþματος και η
εξασφÜλιση ελÜχιστων
εσüδων στα üρια της
επιβßωσης συνιστοýν
βιοτικÞς
σπουδαιüτητας
ανÜγκες, οι οποßες
τον
υποχρεþνουν στην
αναζÞτηση τρüπων για την
εμπλοκÞ του σε
δραστηριüτητες
του πεδßου που τον
ενδιαφÝρει.

Και επειδÞ
προσλÞψεις στο
δημüσιο ιδßως στην

ΕλλÜδα του
μνημονßου σχεδüν
απαγορεýονται, η
αναζÞτησÞ του
περιορßζεται
αποκλειστικÜ στον
ιδιωτικü Þ στον «τρßτο
τομÝα».

2. ΕÜν ßσχυε η υπü εξÝταση
Üποψη δεν θα εßχαμε
πολλÝς δικαστικÝς
διαμÜχες πρþην
«εθελοντþν» σε ΜΚΟ
και ευρýτερα σε
επιχειρÞσεις του
«τρßτου τομÝα» με τις
οποßες οι
προσφεýγοντες
διεκδικοýν την
εφαρμογÞ της
εργατικÞς
νομοθεσßας στην
περßπτωσÞ τους. Οι
εκβÜσεις τÝτοιων
δικαστικþν
υποθÝσεων εßναι μεν
αντιφατικÝς σε
πολλÝς
περιπτþσεις, αλλÜ
πιστοποιοýν üτι
προκýπτει Ýνα φλÝγον
ζÞτημα, εφüσον
μεγÜλος αριθμüς
εργαζομÝνων
προσφεýγει στη
δικαιοσýνη.

Η
δεýτερη τÜση, αρκετÜ
ορθüδοξη και
ανελαστικÞ, θεωρεß üτι
ανεξÜρτητα απü
ιδεολογικÝς
ταυτßσεις του
εθελοντÞ με την
κοινωνικÞ επιχεßρηση
στην
οποßα εßναι
ενταγμÝνος, ανεξÜρτητα
απü αμοιβÞ Þ υλικÝς
διευκολýνσεις και
ανταλλÜγματα που
λαμβÜνει Þ δεν λαμβÜνει,
προκýπτουν σημαντικÜ
θÝματα,
üπως:

• ποιος ευθýνεται

για την υγιεινÞ και την ασφÜλεια στο χþρο απασχüλησης;

• τι γßνεται σε περßπτωση εργατικοý ατυχÞματος / επαγγελματικÞς ασθÝνειας;

• απü ποιο κοινωνικοασφαλιστικü σýστημα καλýπτεται Þ πρÝπει να καλýπτεται ο απασχολοýμενος;

• ο χρüνος που διατßθεται/προσφÝρεται, ιδßως απü κÜποιον που δεν Ýχει Üλλη κýρια απασχüληση, τι χρüνος εßναι σε επßπεδο συνταξιοδüτησης;

• εξασφαλßζεται Þ απαγορεýεται η πρüσβαση σε επιδüματα ανεργßας στο τÝλος αυτοý του χρüνου απασχüλησης;

• η προûπηρεσßα που αποκτÜται λαμβÜνεται υποχρεωτικÜ υπüψη απü τον επüμενο τυπικü εργοδüτη;

Η εν λüγω τÜση φτÜνει στο σημεßο πολλÝς φορÝς να αμφισβητεß και την Ýννοια του τρßτου τομÝα Þ ακüμη και της ßδιας της Ýννοιας της κοινωνικÞς οικονομßας και καταλÞγει στο συμπÝρασμα üτι, κατ’ αρχÞν, εφαρμüζεται το εργατικü δßκαιο εκτüς και εÜν προκýψουν στοιχεßα που πρÜγματι συνηγοροýν στην αυθεντικÜ εθελοντικÞ εμπλοκÞ του προσþπου στην üλη διαδικασßα.

Η τρßτη τÜση καταλÞγει

στο συμπÝρασμα üτι
πρüκειται
για μια νÝου τýπου
σýμβαση εργασßας και
στην ανÜγκη
εκσυγχρονισμοý
του
εργατικοý δικαßου,
μÝσα απü την αναγνþριση
του μη
επαγγελματικοý
χαρακτÞρα της
αλληλÝγγυας
δραστηριüτητας Þ ακüμη
και στην ανÜγκη
νομοθετικÞς
οριοθÝτησης της
σýμβασης
αλληλÝγγυας/
κοινωνικÞς
εργασßας.

Η Üποψη αυτÞ φαßνεται να
βρßσκεται στον
αντßποδα της
ορθüδοξης Üποψης, η
οποßα εστιÜζει στην
αναγκαιüτητα
θÝσπισης του
κριτηρßου της τυπικÞς
εργασιακÞς μισθωτÞς
σχÝσης.

ΥπÝρ της τρßτης τÜσης
που
εξετÜζεται εδþ
συνηγορεß η συχνÞ
συνýπαρξη των δýο τýπων
συμβÜσεων Þ
σχÝσεων σε μια
οργÜνωση Þ σε κÜποιο
φορÝα κοινωνικÞς
επιχειρηματικüτητας.
Ταυτüχρονα, οι οπαδοß
της τρßτης αυτÞς τÜσης
καταλÞγουν στο
συμπÝρασμα üτι μια νÝα
σýμβαση πρÝπει να
οριοθετηθεß
επειδÞ τα ερωτÞματα
που αναφÝρθηκαν
προηγοýμενα αφενüς
δεν πρÝπει να
μÝνουν αναπÜντητα και
αφετÝρου θα πρÝπει να
μην απαντþνται με τα
κλασσικÜ
επιχειρÞματα της
εργατικÞς
νομοθεσßας.

Προς αυτÞν την κατεýθυνση πολλþν ειδþν κριτÞρια δýναται να τεθοýν.

ΙΙ. Η επισÞμανση

Με σκοπü την αναζÞτηση των κατÜλληλων για την ελληνικÞ περßπτωση απαντÞσεων στα ερωτÞματα που προηγÞθηκαν θα πρÝπει να σημειωθεß üτι στην αγορÜ εργασßας στην ΕλλÜδα της εποχÞς του μνημονßου κυριαρχοýν η υποχþρηση του δημüσιου τομÝα, η συρρßκνωση της δημüσιας απασχüλησης, η σταδιακÞ απüσυρση των παραδοσιακþν ευθυνþν του κοινωνικοý κρÜτους και η ολομÝτωπη επßθεση στις εργασιακÝς σχÝσεις στον δημüσιο τομÝα με ποσοτικοýς και ποιοτικοýς üρους.

Ειδικüτερα, η μεßωση της απασχüλησης με üρους δημοσßου δικαßου μÝσα απü την εφαρμογÞ το μÝτρου του 1/5 Þ του 1/7 και μÝσα απü τις απολýσεις δεκÜδων χιλιÜδων εργαζομÝνων με σχÝση εργασßας ιδιωτικοý δικαßου, συνεπÜγεται δýο προοπτικÝς:

* εßτε την εισαγωγÞ ευÝλικτων εργασιακþν σχÝσεων ιδιωτικοý δικαßου για την κÜλυψη των

κενþν θÝσεων
απασχüλησης

* εßτε την εξþθηση των
πολιτþν στην ιδιωτικÞ
οικονομßα
(εκπαßδευση, υγεßα,
πρüνοια) για την κÜλυψη
βιοτικþν τους
αναγκþν.

Πολý πιθανüν βÝβαια να
συμβοýν και τα δýο.
¶ραγε η προσφυγÞ στις
υπηρεσßες της
κοινωνικÞς
οικονομßας σε ποια
απü τις δýο εξελßξεις
εντÜσσεται; Πρüκειται
πρÜγματι για Ýναν τρßτο
τομÝα/πüλο της
οικονομßας
και της αγορÜς
εργασßας ανÜμεσα
στον δημüσιο και τον
ιδιωτικü τομÝα, ο
οποßος φαντÜζει για
τους εργαζüμενους
πιο θελκτικüς λüγω
των πολý
καλýτερων συνθηκþν
εργασßας και την
ικανοποßηση του
αισθÞματος του
κοινωνικÜ ωφÝλιμου
της επαγγελματικÞς
δραστηριüτητας;

Με Üλλα
λüγια, η ταχεßα
επικρÜτηση του νÝου
καθολικοý υπÝρ-
ευÝλικτου
εργασιακοý
προτýπου με την
εισβολÞ κανüνων του
ιδιωτικοý δικαßου
στο πεδßο των
εργασιακþν σχÝσεων
του δημοσßου τομÝα
καθιστÜ την προοπτικÞ
της
απασχüλησης μια
επþδυνη διαδικασßα
για το σýνολο των
μισθωτþν. Ως εκ
τοýτου, η üαση της
εργασßας στον «τρßτο
τομÝα» θα Ýλκει
ολοÝνα και
περισσüτερους

ανÝργους Þ ευÝλικτα
εργαζüμενους.

ΙΙΙ. Προσωπικüς
προβληματισμüς

Εßναι δýσκολο να
λÜβει κανεßς σαφÞ θÝση
και να τοποθετηθεß
με ασφÜλεια
σε σχÝση με τις τρεις
τÜσεις που
προαναφÝρθηκαν. Το
ζÞτημα των
εργασιακþν σχÝσεων
στο εσωτερικü των
επιχειρÞσεων
κοινωνικÞς Þ
αλληλÝγγυας
οικονομßας απαιτεß
πολλÞ μελÝτη και ακüμη
περισσüτερη
περßσκεψη για την
εξεýρεση της
ενδεδειγμÝνης λýσης.
Απαραßτητη, üμως,
προûπüθεση εßναι η
αναγνþριση της
ανÜγκης να
αναζητηθοýν με
κατεπεßγοντα
τρüπο οι Üξονες
εκεßνοι που θα
επιτρÝπουν ταυτüχρονα
την προστασßα των
απασχολοýμενων και
την απρüσκοπτη
λειτουργßα των
κοινωνικþν
επιχειρÞσεων.

Κατ’ αρχÞν, δεν θα
Ýπρεπε να υποτιμηθεß
το ζÞτημα
των εργασιακþν
σχÝσεων και της
προστασßας των
δικαιωμÜτων των
μισθωτþν,
ιδßως μÝσα στο σημερινü
εργασιακü και
οικονομικü
περιβÜλλον της
ΕλλÜδας. Επßσης, δεν
θα Þταν φρüνιμο να
υπερτιμηθοýν οι
δυνατüτητες
αυτορρýθμισης των
δεινþν του

μνημονιακοý
καπιταλισμοý στην
ΕλλÜδα μÝσα
απü την ανεξÝλεγκτη
ανÜπτυξη και
λειτουργßα των
επιχειρÞσεων
κοινωνικÞς
οικονομßας.

Δεν θα πρÝπει, επßσης, να
λησμονιÝται üτι στην
ΕλλÜδα ο Ýγγραφος
τýπος της σýμβασης
εργασßας δεν εßναι
οýτε
συγκεκριμÝνος οýτε
απαραιτÞτως
Ýγγραφος, γεγονüς
που κατ’ αρχÞν
διευκολýνει την
καταστρατÞγηση
βασικþν εργατικþν
κανüνων δικαßου.
ΠαρÜλληλα, η
συντριπτικÞ
πλειοψηφßα των
επιχειρÞσεων (Üρα και
των
κοινωνικþν
επιχειρÞσεων)
κατατÜσσονται στην
κατηγορßα των μικρþν
και
μεσαßων επιχειρÞσεων,
εκεß üπου και η
συνδικαλιστικÞ
εκπροσþπηση εßναι
σχεδüν ανýπαρκτη και η
εργοδοτικÞ
αυθαιρεσßα
ισχυρüτερη.

Ο
κßνδυνος να
δημιουργηθεß μια
μεγÜλη κατηγορßα
εργαζομÝνων οι
οποßοι δεν
θα εßναι τυπικÜ και υπü
πλÞρη νομιμüτητα
εργαζüμενοι εßναι
παραπÜνω απü
ορατüς. ΚÜτι τÝτοιο
συνÝβη αναλογικÜ και
με την περßπτωση των
εκατοντÜδων χιλιÜδων
οικονομικþν
μεταναστþν με
ολÝθριες συνÝπειες
για

τους ßδιους και
για τα ασφαλιστικÜ
ταμεßα της χþρας.

Θα
μποροýσε ßσως να
τεθεß μια κüκκινη
γραμμÞ στη βÜση της
παραδοχÞς üτι οι
ευÝλικτες και οι
παρÜνομες
εργασιακÝς σχÝσεις
δεν εßναι συμβατÝς με
τη
φιλοσοφßα των
κοινωνικþν
επιχειρÞσεων, Ýτσι þστε
να αποφευχθοýν
φαινüμενα μειωμÝνων
εργασιακþν
δικαιωμÜτων για Ýνα
πολý μεγÜλο αριθμü
νÝων κυρßως σε ηλικßα
εργαζομÝνων.

Εν κατακλεßδι, εÜν
υπÜρχει
πεδßο για την ανÜπτυξη
της κοινωνικÞς
οικονομßας στην
ΕλλÜδα αυτü θα
γßνει με üρους
κινÞματος, με στüχους
κοινωνικοýς και üχι
εξυπηρετþντας
κυβερνητικÝς
επιδιþξεις στο
πλαßσιο της
νεοφιλελεýθερης
στρατηγικÞς ιδιωτικ&om
icron;ποßησης του
δημοσßου και
δημοσιοποßησης του
ιδιωτικοý.

Η αριστερÜ και τα
κινÞματα θα πρÝπει
Ýγκαιρα να παρÝμβουν
καταλυτικÜ
στο πεδßο, να
μελετÞσουν τις
ιδιαιτερüτητες της
ελληνικÞς αγορÜς
εργασßας, να
προβÜλλουν το δικü
τους üραμα για την
αλληλÝγγυα
οικονομßα
και να αποτρÝψουν διÜ

των παρεμβÜσεþν τους
την εδραßωση και την
ενßσχυση
μιας προσπÜθειας
αφενüς
αποπροσανατολισμ&omicr
on;ý και συγκÜλυψης των
αδιεξüδων
της μνημονικÞς
πολιτικÞς και
αφετÝρου
δημιουργßας ενüς
νÝου πελατειακοý
κρÜτους στη θÝση του
απερχüμενου.

Το κεßμενο αποτελεß
ελαφρþς
συντομευμÝνη εκδοχÞ
της εισÞγησης του
Απüστολου ΚαψÜλη,
στην
ημερßδα που οργÜνωσε
το Ινστιτοýτο Νßκος
ΠουλαντζÜς στις 14
ΜαÀου 2011
με θÝμα «ΠρακτικÝς
αλληλεγγýης και
κοινωνικÞς
οικονομßας